

A KIEMELT SZOCIÁLPOLITIKAI FELADATOKRÓL ÉS TELJESÍTÉSÜKRŐL

CSÖTÖNYI JÓZSEF

Az V. ötéves tervet meghatározónak kell tekinteni az eddigi középtávú tervek között. Ugyanis ekkor készültek először az élet és munkakörülmények tervszerű fejlesztését szolgáló éves és középtávú szociális fejlesztési tervek. Nyilvánvalóvá vált, hogy a termelés fejlesztése a termelés „humán” oldalán egyidejű javítása nélkül alig vagy egyáltalán nem valósítható meg. A szociális tervezéssel előtérbe került az emberről való tervszerű gondoskodás.

A szociális fejlesztés szerteágazó, sokirányú teendői között valamennyi vállalatnál, gazdaságnál kiemelt feladat a dolgozók szállítása, az üzemi étkeztetés és a változó, szabadtéri munkahelyek szociális színvonalának növelése. Az alábbiak során áttekintjük a kiemelt szociálpolitikai feladatok teljesítésének alakulását és a velük kapcsolatos problémákat a MÉM Erdészeti és Fapari Hivatal felügyelete alá tartozó gazdaságoknál, vállalatoknál.

A dolgozók szállítása

A termeléshez szükséges munkaerő biztosításának egyik legfontosabb esz-koze a dolgozók naponkénti munkahelyre történő oda- és visszaszállítása. Általános az a törekvés, hogy a gazdaságok, vállalatok saját üzemeltetésű járművekkel oldják meg a dolgozók szállítását. Jelenleg közel 700 db saját személyszállító járművet üzemeltetnek a gazdaságok, vállalatok és a szállításban résztvevők 80%-át szállítják. A 8—10 féle géptípusból álló saját gépjárműpark összetétele:

autóbusz (<i>Ikarus, Robur</i>)	26%
mikrobusz (<i>NYSA</i>)	20%
egyéb, 10 személyen aluli gépjármű (<i>UAZ</i>)	54%

Még ma is előfordul, hogy a személyszállítás követelményeinek nem megfelelő szállítóeszközöket is felhasználnak (pl. bódéval, ponyvával fedett tehergép-kocsik). Bérelt járműveken a dolgozóknak 3%-át szállítják. A szállítási távolság 15—35 km között változik és több mint 1200 községből, településről történik a dolgozók szállítása.

A szállított dolgozók száma és a költség az 1. táblázat szerint alakult.

A gazdaságok, vállalatok kellő figyelmet fordítottak a dolgozók szállítására és az ezzel összefüggő problémák megoldására. Kétségkívül, a dolgozók szállítása jelenti ma az összes szociális ráfordítások között a legnagyobb teher-telt (36—38%). Az igényeknek mintegy 80—85%-át kielégítették, de a kultu-rált szállítás közel sem valósult meg teljes mértékben. A változó, szabadtéri munkahelyen dolgozóknak több mint 80%-át szállítják. A fakitermelésben dolgozók szállítása lényegében megoldott, de közel sem megoldott az erdő-művelésben foglalkoztatott dolgozóké.

„Az életformában bekövetkező változások, a lakóhelyeken töltött szabadidő

A dolgozók szállításának mértéke

	1976.	1977.	1978.
A szállított dolgozók az összes foglalkoztatottak %-ban	31,0	34,9	38,7
A szállítással kapcsolatos költségek a szociális ráfordítás %-ban	37,2	36,2	37,6

megnövekedett értéke miatt a jövőben is számolni kell azzal az igénnyel, hogy a dolgozók inkább választják a naponkénti ingázást, mint a munkásszállást. Ezért a munkásszállítás hosszú távon is fennmarad, indokolt azonban, hogy e forma tekintetében is fokozottan érvényre jusson a közgazdasági hatékonyság, a ráfordítások és engedmények optimumának keresése". (1)

A következő években, de hosszabb távon is, alapvető feladat a szállítás kulturáltságának emelése és nem kevésbé az erdőművelésben dolgozók számának növelése a szállításban. A személyszállító járművek jobb kihasználására keresni kell más vállalatokkal a kooperációs lehetőségeket. A személyszállításban a költségek csökkentése, a gazdaságosság kétségkívül igen átgondolt és körültekintő szervezést igényel.

A dolgozók szállításával összefüggő gondok megoldásában előrelépés egyrészt a szétszórt munkahelyek gyorsabb ütemű koncentrálásával, másrészt a kulturált szállítási követelményeket kielégítő gépjármű alkalmazásával lehetséges. Az utóbbira kedvezőnek ígérkezik a Kiskunsági Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság 8 személyes UAZ 452 alvázza szerelt felépítménye a „Kiskunsági brigádkocsi”, amely nemcsak szállításra hanem munkahelyi melegedőnek is egyaránt alkalmas.

Üzemi étkeztetés

A középtávú szociális fejlesztési terv összes előirányzatának 7,6%-át az üzemi étkeztetés fejlesztésére fordítják. Ez az összeg csupán a fele a tárca (14,6%) és az országos ezirányú előirányzatnak (15,5%). (2)

A gazdaságok, vállalatok kiemelt szoc. politikai feladatnak tekintik, hogy mind többen vegyék igénybe a munkahelyi étkeztetést, az elért eredmények azonban elmaradnak a kívánt szinttől, különösen ha figyelembe vesszük, hogy „A szabadtéri munkahelyeken naponta legalább egyszer meleg étkezést kell biztosítani”. (3)

Továbbá szakszervezeti állásfoglalás mondja ki, hogy „1980-ig valamennyi változó munkahelyen dolgozók részére az igényeknek megfelelően biztosítani kell a meleg ételt.” (4)

Az üzemi étkezésben részesülők számát az összes foglalkoztatottakhoz és a változó munkahelyeken dolgozókhöz mérten, valamint az étkezésre fordított kiadásokat a 2. táblázat mutatja.

Az adatok szerint szembevetendő a fejlődés de az étkezésben részesülők száma az összes foglalkoztatottakhoz viszonyítva jóval elmarad az országos 33%-os átlagtól (5), a változó, szabadtéri munkahelyeken dolgozók esetében az időarányos megkívánt 60—65%-os szinttől. A fakitermelőknél lényegesen kedvezőbb a helyzet, mint az erdőművelésben dolgozók esetében.

Az üzemi étkezésben részesültek 1978-ban:

- 25,8%-a saját konyháról
- 58,9%-a idegen (vendéglátó egység) konyháról étkezett
- 15,3%-a konzerves étkezésben részesült.

Az üzemi étkeztetés mértéke

	1976.	1977.	1978.
Az üzemi étkeztetésben részesülők száma az összes foglalkoztatottakhoz % ₀ -ban	22,8	24,1	28,9
Étkezésben részesülők száma a változó munkahelyeken dolgozók % ₀ -ban	18,0	20,9	35,9
Az üzemi étkezésre fordított felhasználás az összes szociális ráfordítás % ₀ -ban	6,1	7,8	6,1

A gazdaságoknál, vállalatoknál 32 saját üzemeltetésű konyha működik. Kapacitásuk megközelíti az 5100 főt. Kihasznátságuk 76⁰/₀-os. A gazdaságok, vállalatok 56⁰/₀-nál van melegítő konyha, számuk meghaladja az 50-et. A vállalatok anyagi teherbíró képességétől függően igen eltérő az étkezési hozzájárulás mértéke, 1978-ban 1—10 Ft között szóródott. A jóléti-kulturális alapnak, mint az üzemi étkeztetés forrásának 1976-ban 54,9⁰/₀-át, 1977-ben 50,9⁰/₀-át, 1978-ban 48,2⁰/₀-át fordították üzemi étkezésre.

Az üzemi étkeztetés helyzete összességében egyáltalán nem megnyugtató. Erőfeszítések szükségesek a kívánt szint eléréséhez, a mennyiségi és minőségi fejlesztéshez, különösen a változó, szabadtéri munkahelyeken dolgozók körében. Az üzemi étkeztetés intézményi hálózatában gyarapítani szükséges a saját üzemeltetésű konyhák számát, fokozni kell a meglévők kihasználását. Nem kis feladatot jelent az igények felkeltése, a hagyományostól eltérő szokások bevezetése, az általános étkezési kultúra emelése, a szemlélet formálása. A napi egyszeri meleg étel nem luxus. Az étkezési lehetőség modernebb formáit sem szabad figyelmen kívül hagyni. Ez pedig a gyorsfagyasztott készétel, közismert nevén a „gastrofol”. A gasztrofólos étkeztetés telepített és nem telepített munkahelyeken egyaránt számításba jöhet.

Az étkeztetés fejlesztéséhez teljes mértékben ki kell használni a jóléti-kulturális alap nyújtotta lehetőségeket. Szélesebb körben kellene alkalmazni a jóléti-kulturális alapnak a részesedési alapról történő kiegészítését, ami ma kevésbé általános. Az üzemi konyhák mellett mind több konyhakertet kellene üzemeltetni. Erre az ötvenes években volt számos példa, ma viszont egyre ritkább. Az üzemi étkeztetésben mint kiemelt szociálpolitikai feladatnak a megvalósítása ma még igen sok tennivalót kíván. Az eddig megtett sem volt zökkenőmentes, viszont biztatást jelent a további bátrabb lépésekhez.

„Az üzemi étkeztetés a dolgozók egyik legfontosabb joga és szociális vívmánya. Ezért a jövőben növelni kell az igénybevevők számát még akkor is, ha ezt a helyi szokásoktól függően nem mindenki igényli.” (6)

Munkahelyi melegedők

Az időjárás kellemetlen hatásainak kitett, változó, szabadtéri munkahelyek száma éves átlagban még ma is 8—10 ezer körül mozog. Itt dolgozik az erdészeti teljes munkaidős fizikai dolgozóknak több mint 60⁰/₀-a. E munkahelyeknek szociális színvonalának növelése, védelmet nyújtó, tisztálkodásra, étke-

zésre alkalmas melegedőkkel való ellátása kétségkívül a kiemelt szociálpolitikai munkák közé tartozik.

Az elmúlt esztendőben jelentős erőfeszítések történtek ezen a téren. Az erőfeszítések nyomán igen változatos, tarka kép alakult ki. A melegedők számának és az ellátottság szintjének alakulását a 3. táblázat mutatja.

A melegedő ellátottság

3. táblázat

	1976.	1977.	1978.
A melegedők száma, db	949	1289	1622
Ellátottság szintje, %	32,4	42,3	68,1

Ma a változó, szabadtéri munkahelyeken dolgozóknak 68,1%-a részére biztosított valamilyen (stabil, mobil) védelmet nyújtó berendezés. Ezenbelül

— a fakitermelésben dolgozók ellátottsága	95,9 ⁰ / ₀ -os
— az erdőművelésben dolgozók ellátottsága	51,1 ⁰ / ₀ -os
— egyéb területen dolgozók ellátottsága	45,3 ⁰ / ₀ -os

A melegedők 23⁰/₀-a stabil, 77⁰/₀-a mobil. A melegedők 82⁰/₀-a saját kivitelen készült, 18⁰/₀-át vásárolták. A melegedők felszereltsége is változó, jelentős hányaduk nem felel meg a vonatkozó előírásoknak.

Az igények kielégítésére nem kevesebb mint 2200—2300 db, alapvető szociális normákat is kielégítő melegedőre lenne szükség. A következő években fő feladat az erdőművelésben és az egyéb területen dolgozók melegedőkkel való ellátásának a növelése. A munkahelyi melegedőkkel való ellátottság jelenlegi tarkaságán, sokféleségén a tipizálás illetve a sorozatgyártás segítene. A gyorsabb előrelépést jelentené az *Erdészeti Fa- és Vegyipari Vállalat* 8 személyes, mozgatható, színvonalas E8 típusú erdei munkámelegedőjének széles körű alkalmazása.

*

A dolgozók szállítása, az üzemi étkeztetés, a változó munkahelyek szociális színvonalának növelése alapvető elemei az élet- és munkakörülményeknek. Ez a hármas feladatsorozat az erdészeti szociálpolitikának nemcsak sajátossága, de egyben sarkköve is. Fejlesztésükre, mint eddig, a jövőben is megkülönböztetett figyelmet kell fordítani.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- [1] *Rózsa József*: Szociálpolitika Magyarországon, Kossuth Könyvkiadó, 1978. 139 oldal
- [2] *Vitár Zoltán*: A vállalati szociális tervezés az V. ötéves tervidőszakban. Munkaügyi Szemle, 1977/6
- [3] 27/1974. (MÉM. E. 49) MÉM számú utasítás. Melléklet 4.1 pontja
- [4] A MEDOSZ Központi Vezetőség 1976. dec. 9-i ülése Budapest, 1976. 66. oldal
- [5] *Rózsa József*: Munkahelyi szociális ellátás a vezetés szolgálatában. Vezetéstudomány, 1978/11
- [6] *Stuber Ervinné—Vargáné Majoros Teréz*: Mit kell tudni a vállalati szociálpolitikáról? Kossuth Könyvkiadó 1978. 66 oldal